

arkadaşlarının soyundan gelmektedir (Şeşen, *TD*, XXXIII [1982], s. 198).

BİBLİYOGRAFYA :

Ebû'l-Hasan İbn Galbûn, *et-Tezkire fi'l-kurâ'ât-i's-şemân* (nşr. Tâhîr ez-Zâvî), Kahire 1349/1930, s. 62, 64; el-Melikü'l-Mansûr, *Mizmârü'l-hakâ'ik ve sırrü'l-halâ'ik* (nşr. Hasan Habeşi), Kahire 1968, s. 53-57; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, XI, 255, 316, 341; Bündârî, *Sene'l-Berkî's-Şamî* (nşr. Ramazan Şeşen), Beyrut 1971, I, 137; Abdülvâhid el-Merrâkûşî, *el-Mu'cib fi telhîşi ahbârî'l-Mağrib* (nşr. M. Saîd el-Uryân), Kahire 1383/1963, s. 363; Ebû Şâme, *Kitâbü'r-Ravzateyn*, I, 260, 269, 270; II, 16; İbn Vâsıl, *Müferricü'l-kürûb*, I, 235-236; İbn İzârî, *el-Beyânü'l-mugrib* (Kettânî), s. 188-191; Ticânî, *Rihletü't-Ticânî* (nşr. H. Hüsnü Abdülvehhâb), Tunus 1378/1958, s. 104, 110-111, 114-115; İbn Kesir, *el-Bidâye*, XII, 239; İbn Haldûn, *el-Iber*, V, 286; Ramazan Şeşen, *Salâhaddin Devrinde Eyyûbîler Devleti*, İstanbul 1983, s. 12, 42, 57, 58, 109, 117, 145; a.mlf., "Salâhaddin Eyyûbî Devrinde Libya'da Türkler ve Karakuş Mesesi", *TD*, XXXIII (1982), s. 169-198; M. Abdullah İnân, *Devletü'l-İslâm fi'l-Endelûs: 'Asru'l-Murâbitîn ve'l-Mu-vahhidîn fi'l-Mağrib ve'l-Endelûs: el-Kısmü's-şânî 'asru'l-Mu-vahhidîn*, Kahire 1411/1990, s. 155-156, 161-162, 164-165, 194-195, 251; Ch. Pellat, "Karâkûsh", *EP* (Ing.), IV, 614.

ALİ ÖNGÜL

KARAL, Enver Ziya
(1906-1982)

Türk tarihçisi.

Kosova'nın Osmâniye ilçesinde doğdu. Babası Ağalî Mehmed, annesi Zeyneb Hanım'dır. Balkan Savaşı sırasında ailesiyle birlikte Anadolu'ya göç ederken yolda annesi, babası ve kız kardeşi öldü. İki ağabeyinden Kâzım da yolda kayboldu. Diğer ağabeyi Mustafa ile birlikte önce Manisa'ya, daha sonra İzmir'e gitti. Alaçatı Dârüleytamı'na kaydedilen Enver Ziya (1916) Yunanlılar'ın İzmir'e girmesi üzerine (1919) Bursa'ya, orası da işgal edilince İstanbul'a nakledildi. Ortaköy ve Balmumcu dârüleytamlarında okuyarak ilk

öğrenimini tamamladı (1922). Ardından Edirne Lisesi'ne parasız yatılı öğrenci olarak kabul edildi. Buradan mezun olduktan (1928) sonra devlet tarafından Fransa'ya gönderildi. Lyon Park Lisesi'nde bir yıl dil eğitimi görerek Paris Üniversitesi'nde tarih-coğrafya alanında yüksek tahsilini tamamladı (1929-1933). Seignobos'un yanında doktora başladıysa da hükümetin çağrısı üzerine Türkiye'ye döndü.

Enver Ziya, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yakınçağ Tarihi Kürsüsü'ne doçent olarak tayin edildi (1933). Daha sonra yeni kurulan Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yakınçağ Tarihi Kürsüsü'ne nakledildi (1940) ve profesörlüğe yükseltildi. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde iki dönem (1944-1946) dekanlık ve Ankara Üniversitesi'nde rektörlük (1948-1950) görevlerinde bulundu. İdareciliği sırasında "dil-tarih olayları" diye bilinen tasfiye hareketinde önemli rol oynadı (1948). Cumhuriyet Halk Partisi üyesi olan Karal, Maarif Vekâleti Tâlim ve Terbiye Dairesi üyeliği yaptı (1940-1944). Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne bağlı olarak kurulan Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü müdürlüğünü uzun yıllar yürüttü. İstiklâl Harbi kahramanlarından bazılarının hâtıralarını bu enstitüde topladı. İstanbul Dârülfünunu, Türk Donanma Cemiyeti, Târih-i Osmânî Encümeni başta olmak üzere bazı kurumlara ait arşivleri enstitüye naklettirdi. Ayrıca Erzurum ve Balıkesir kongrelerine ait za-bitatları burada topladı. Türk Ortodoks hareketinin en zengin kaynaklarından sayılan *Anadolu Ortodoksuluk Sadası* adlı gazeteyi enstitüye kazandırdı. İstiklâl Harbi'ne ait pek çok belgeyi de burada koruma altına aldı.

1960'ta ordinaryüs profesörlüğe yükseltilen Enver Ziya Karal, aynı yıl devlet başkanlığı kontenjanından kurucu meclis üyeliğine getirilerek anayasa komisyonuna başkanlık etti. 1941 yılından beri üyesi olduğu Türk Tarih Kurumu başkanlığına seçildi (1972) ve ölümüne kadar bu görevini sürdürdü. Üniversitedeki görevinden 1976'da emekliye ayrılan Karal 18 Ocak 1982'de öldü.

Yakınçağ Osmanlı tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti tarihi üzerine pek çok konferans veren, makale ve kitabı bulunan Enver Ziya Karal'ın çalışmalarında Atatürkçülük ön planda yer alır. 1942 yılında kaleme aldığı *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi* uzun yıllar lise ve üniversitelerde ders kitabı olarak okutuldu. Kemalizm'in yeni nesil-

lere aktarılmasında öncülük eden kitap daha sonra bu konuda yazılanlara da örnek teşkil etmiştir. Atatürk'ün *Nutuk*'unun yeni baskılarını yaptıran ve daha geniş kesimlere yayılmasını sağlayan Karal, *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri* adlı kitabın derlenmesine de öncülük etti. Ayrıca Atatürk'ün Selânik'te doğduğu evi Türkiye Cumhuriyeti'ne kazandırarak buranın müze yapılmasını sağladı. Atatürk ve inkılapları konusunda verdiği konferansların bir kısmını *Atatürk'ten Düşünceler* (Ankara 1959), *Atatürk ve Devrimler: Konferanslar ve Makaleler, 1935-1978* (Ankara 1980) adı altında yayımladı. Atatürk ve devrimleri hakkında kaleme aldığı diğer önemli kitap ve makaleleri de şunlardır: *Atatürk'ün Siyaset Üzerine Düşünceleri* (Ankara 1946), *Atatürk ve Türk Tarih Tezi* (Ankara 1946), *Atatürk ve Gençlik* (Ankara 1948), *İnkılâp ve Laiklik* (İstanbul 1954), *Türk İnkılâbı ve Kadın* (Ankara 1954), "Halifeliliğin Kaldırılması", *Atatürk'ün Büyük Söylevi'nin 50. Yılı Bildiriler ve Tartışmalar Semineri* (Ankara 1980, s. 91-97), "Devrim ve Laiklik", *Laiklik I* (İstanbul 1954, s. 63-75), "Atatürk ve Klasik Düşünce", *I. Simpozyum: Klasik Çağ Düşüncesi ve Çağdaş Kültür* (Ankara 1977, s. 128-137), "Atatürk" (*İA*, I, 719-804).

Enver Ziya Karal'ın en önemli eseri *Osmanlı Tarihi*'dir. Türk Tarih Kurumu'nun dünya tarihi projesine göre hazırlanan eserin ilk dört cildini İsmail Hakkı Uzunçarşılı, son beş cildini de Enver Ziya kaleme almıştır. Karal'ın yazdığı ciltler aşağıdaki başlıklar altında yayımlanmıştır: V. cilt *Osmanlı Tarihi: Nizâm-ı Cedid ve Tanzimat Devirleri (1789-1856)* (Ankara 1947); VI. cilt *Osmanlı Tarihi: Islahat Fermanı Devri (1856-1861)* (Ankara 1954); VII. cilt *Osmanlı Tarihi: Islahat Fermanı Devri (1861-1876)* (Ankara 1956); VIII. cilt *Osmanlı Tarihi: Birinci Meşrutiyet ve İstibdat Devirleri (1876-1907)* (Ankara 1962); IX. cilt *Osmanlı Tarihi: İkinci Meşrutiyet ve Birinci Dünya Savaşı (1908-1918)* (Ankara 1996). Karal, III. Selim dönemine ait bazı belgeleri de şu başlıklar altında neşretmiştir: *Selim III'ün Hatt-ı Hümayunları* (Ankara 1942); "Osmanlı Tarihine Dair Vesikalar: Bonneval'in Osmanlı Bahriyesine Dair Raporu-Nizâm-ı Cedid Hakkında Vesikalar-Osmanlı Devleti'nin Durumuna Dair Rapor" (*TTK Belleten*, IV/14-15 [1940], s. 175-189); "Selim III Devrinde Osmanlı Bahriyesi Hakkında Vesikalar" (*TV*, I/III [Birinciteşrin 1941], s. 203-211);

Enver
Ziya
Karal

"Ragıp Efendi'nin Islahat Lâyihası" (TV, I/ V [Şubat 1942], s. 356-368); "Nizâm-ı Cedid'e Dair Lâyhalar" (TV, I/6 [Nisan 1942], s. 414-425; II/8 [Ağustos 1942], s. 104-111; II/11 [Şubat 1943], s. 342-351; II/12 [Nisan 1943], s. 424-432); "Ebubekir Ratıb Efendi'nin Nizâm-ı Cedid Islahatı Hakkında Raporu" (TTK Bildiriler, Ankara 1960, s. 347-355). Enver Ziya Karal'ın Tanzimat konusunda da bazı araştırmaları bulunmaktadır: "Tanzimat'tan Önce Garplılaşma Hareketleri" (Tanzimat I, İstanbul 1940, s. 13-30); "Gülhâne Hatt-ı Hümâyunda Batının Etkileri" (TTK Belleten, XXVIII/112 [1964], s. 581-601); "Tanzimat Devrinde Rüşvetin Kaldırılması İçin Yapılan Teşebbüsler" (TV, I/1 [Haziran 1941]); "Mehmet Namık Paşa'nın Hal Tercümesi" (TV, II/9 [Kasım 1942], s. 220-227); "Zarif Paşa'nın Hatıratı" (TTK Belleten, IV/16 [1940], s. 443-498). *Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı 1831* (Ankara 1943) adlı eseri ilmî bakımdan güvenilir olmakla birlikte alanında tek eser olma özelliğini hâlâ korumaktadır.

Karal'ın Osmanlı-Fransız ilişkilerine dair araştırmaları da şunlardır: *Fransa, Mısır ve Osmanlı İmparatorluğu (1767-1802)* (İstanbul 1938); *Halet Efendi'nin Paris Büyükelçiliği (1800-1802)* (İstanbul 1940); "Halet Efendi Avrupa'yı Nasıl Görüyor?" (TDL, I/6 [Mart 1952], s. 313-316); "Yunan Adalarının Fransızlar Tarafından İşgali ve Osmanlı-Rus Münasebetleri" (Tarih Semineri Dergisi, sy. 1 [İstanbul 1937], s. 100-125).

Enver Ziya Karal'ın ayrıca bazı kitap ve makaleleri de mevcut olup bunlar arasında şu çalışmalar sayılabilir: *Tarih Notları: Makaleler Konferanslar ve İncelemeler* (İstanbul 1940); "İngiltere'nin Akdeniz Hakimiyeti Hakkında Vesikalar" (TV, I/III [Ekim 1941]); "Kayserili Mehmet Dayı ile Giritli Mustafa Dayı Nam Yoldaşların Amerika ve Avrupa Seyahatları" (Tarih Semineri Dergisi, sy. 2 [İstanbul 1938], s. 219-222); "Yavuz Sultan Selim'in Oğlu Şehzade Süleyman'a Manisa Sancağını İdare Etmesi İçin Gönderdiği Siyasetname" (TTK Belleten, VI/21-22 [Ankara 1942], s. 37-44); "Osmanlı Tarihine Dair Vesikalar" (TV, IV/14-15 [1940], s. 175-189); "İsmet İnönü I. Ölüm Yıldönümü Hatırası" (TTK Belleten, XXXIX/153 [1975], s. 17-23). Karal'ın *Türk Ansiklopedisi*, *İslâm Ansiklopedisi* ve *Britannica*'da yayımlanmış çeşitli maddeleri de bulunmaktadır. Tek tercümesi ise *Yakın Doğu Ticaret Tarihi* adlı eseridir (Ankara 1975, W. Heyd, *Histoire du commerce du Levant*).

BİBLİYOGRAFYA :

Fahri Çoker, *Türk Tarih Kurumu: Kuruluş Amacı ve Çalışmaları*, Ankara 1983, s. 485-500; Haldun Taner, "Atatürkçü Bir Cartesien", *Ölürse Ten Ölür, Canlar Ölesi Değil*, Ankara 1986, s. 272-275; Niyazi Berkes, *Unutulan Yıllar* (haz. Ruşen Sezer), İstanbul 1997, s. 107, 407, 431, 460, 466, 468, 484; Mete Çelik, *Üniversitede Cadi Kazanı. 1948 DTCF Tasfiyesi ve Per-tev Naili Borataş'ın Müdafaası*, İstanbul 1998, s. 17, 22, 24-26, 28, 81, 101, 110, 111, 115, 118, 124, 133, 182-186, 206, 217; *Akis*, sy. 347, Ankara 1961, s. 7-11; Uluğ İğdemir, "Karal'ın Ardından", *TTK Belleten*, XLVI/182 (1982), s. 237-238; Şevket Aziz Kansu, "Karal İçin", a.e., s. 245-246; I. Melikoff, "In Memoriam Enver Ziya Karal", *Turcica*, XV, Paris 1983, s. 7-12; Kurtuluş Kayalı, "Türk İnkılap Tarihi Öğretimini Yeniden Şekillenmesi Üzerine", *TT*, X/56 (1988), s. 47-56; a.mlf., "Hilmi Ziya Ülken, Dil-Tarih Hocaları ve 1948 Tasfiyesi", a.e., XI/63 (1989), s. 50-56; Seçil Karal Akgün, "Ord. Prof. Enver Ziya Karal'ın Yayıtları ve Yaşam Öyküsü", *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi: OTAM*, sy. 5, Ankara 1994, s. 535-555.

MAHMET H. ŞAKİROĞLU

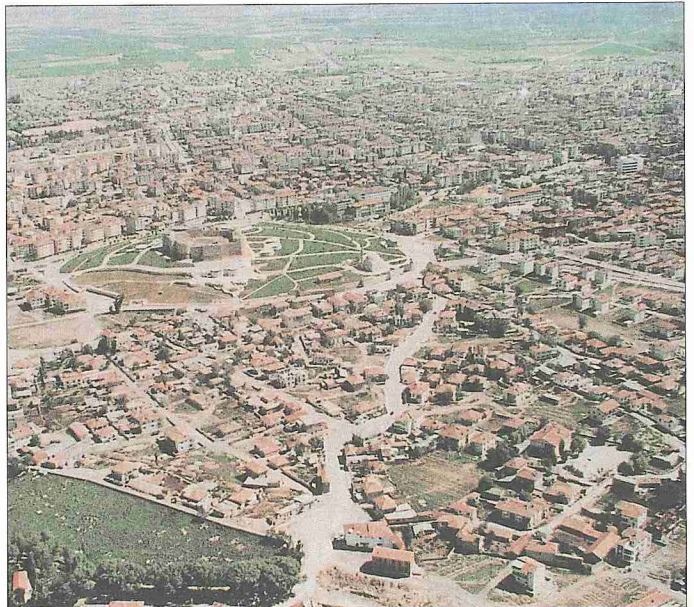
KARAMAN

İç Anadolu bölgesinde şehir
ve bu şehrin merkez olduğu
bir kesimi İç Anadolu, diğer kesimi
Akdeniz bölgesinde bulunan il.

Konya havzasının güneydoğusunda deniz seviyesinden 1038 m. yükseklikte, Toros dağlarını Sertavul Geçidi'nde (1610 m.) aşarak Akdeniz kıyılarını Anadolu'nun iç kesimlerine bağlayan tarihî ticaret yolunun (Silifke-Mut-Karaman-Konya yolu) üzerinde yer alır.

Eskiçağ'larda Laranda (Lârende) adıyla bilinen şehir önce Hititler, ardından sırasıyla milâttan önce VII. yüzyılda Frigyalılar, VI. yüzyılda Lidyalılar, V. yüzyıl sonlarında Persler'in hâkimiyeti altına girdi. Anadolu'da Pers hâkimiyetine son veren İskender ve haleflerinin, Roma ve 395'ten itibaren de Bizans İmparatorluğu'nun topraklarına katıldı. Bizans döneminde Hristiyanlığın önemli bir merkezi haline geldi. VII ve IX. yüzyıllarda iki defa Arap ordularının hücumuna mâruz kaldı. Türkler'in Anadolu'ya girişini müteakip Selçuklular'ın ve Dânişmendiler'in eline geçti. II. Kılıçaslan döneminde Anadolu Selçuklu topraklarına katıldı (1165). III. Haçlı Seferi esnasında Alman İmparatoru Friedrich Barbarossa Silifke'ye giderken 30 Mayıs 1190'da buradan geçti (Demirkent, s. 152) ve kısa bir süre için şehri işgal etti. 1210'da önce Hospitalier tarikatına mensup şövalyeler, ardından bu tarikat mensuplarının talebi üzerine Kilikya Ermeni Kralı II. Leon tarafından zapt edildi. Fakat II. Leon, 1216'da şehri Selçuklu Sultanı İzzeddin I. Keykâvus'a terketmek zorunda kaldı. XIII. yüzyılda Moğol istilâsına uğradı. Selçuklular'ın çöküş dönemi sırasında kurulan Karamanoğulları Beyliği'nin eline geçti (654/1256) ve daha sonra beyliğin merkezi oldu.

Karamanoğulları idaresi altında gide-rek gelişen şehrin daha önceden mevcut olan kalesi onarıldığı ve tahkim edildiği gibi çok sayıda mimari eserlerle de donatıldı. Böylece önemli bir kültür ve bilim merkezi haline geldi. Yine aynı şekilde

Karaman'dan
bir görünüş